

Liite 3

Perusopetuksen yleisten tavoitteiden ja tuntijaon työryhmälle

KULTTUURI-IDENTITEETTI JA KANSAINVÄLISYYS

Opetusneuvos Eija Kauppinen, opetusneuvos Paula Mattila ja opetusneuvos Liisa Jääskeläinen

Aihekokonaisuuden tehtävä yleissivistyksen kokonaisuudessa

Nykyisessä perusopetuksen valtakunnallisia tavoitteita ja perusopetuksen tuntijakoa koskevassa valtioneuvoston asetuksessa todetaan, että oppilaita kasvatetaan vastuullisuuteen ja yhteistyöhön. Oppilaita ohjataan ”toimintaan, joka pyrkii ihmisryhmien, kansojen ja kulttuurien väliseen suvaitsevaisuuteen ja luottamukseen”. ”Opetuksen tulee antaa oppilaille perusta laajaan yleissivistykseen sekä aineksia ja virikkeitä maailmankuvan avartumiseen ja syvenemiseen.” Asetuksen mukaan tämä edellyttää muun muassa ihmisen tunteiden ja tarpeiden, uskontojen ja elämäntapojen, historian, kulttuurin ja kirjallisuuden tuntemusta. Opetuksen tulisi tarjota esteettisiä kokemuksia sekä mahdollisuuksia kehittää luovuutta sekä käden ja liikunnan taitoja.

Vuoden 2004 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin sisältyvän *Kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys* -aihekokonaisuuden taustalla ovat edellä mainitut valtakunnalliset tavoitteet. Aihekokonaisuuden päämääränä on auttaa oppilasta ymmärtämään suomalaisen ja eurooppalaisen kulttuuri-identiteetin olemusta, löytämään oma kulttuuri-identiteetinsä sekä kehittämään valmiuksiaan kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen ja kansainvälisyyteen. Tavoitteeksi määritellään oman henkisen ja aineellisen kulttuuriperinnön tunteminen ja arvostaminen sekä oman kulttuurin juurien ja monimuotoisuuden ymmärtäminen. Oppilaan tulisi tutustua muihin kulttuureihin ja elämäntapoihin sekä saada valmiudet toimia monikulttuurisissa yhteisöissä ja kansainvälisessä yhteistyössä. Lisäksi oppilaan tulisi ymmärtää kulttuuri-identiteetin osatekijöitä ja niiden merkitystä yksilölle ja yhteisölle.

Kulttuuriin, kulttuuri-identiteettiin ja kansainvälisyyteen liittyviä kysymyksiä ja käsityksiä on kirjattu myös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden useimpiin ainekohtaisiin osuuksiin. Kokonaisvaltaisin tavoitteisto on kirjattu maantiedon opetussuunnitelman perusteisiin, joka sisältää sekä avaukset oman maan, Euroopan ja globaaliin kulttuurien tuntemukseen että ”ympäristö- ja kehityskysymykset paikallisesti ja maailmanlaajuisesti sekä ongelmien ratkaisumahdollisuuksien pohtimisen”. Äidinkielen ja kirjallisuuden osuudessa todetaan, että opetuksen lähtökohtana tulee olla oppilaiden kielelliset ja kulttuuriset taidot ja kokemukset. Opetuksen tulee perustua näkemykseen, jonka mukaan yhteisön jäsenyys ja osallisuus edellyttävät yhteisön kielen ja kielenkäytön oppimista. Myös vieraiden kielten osuudessa kielelliset ja kulttuuriset taidot kytetään läheisesti toisiinsa ja kulttuuritaidot määritellään tavoitteiden yhdeksi osa-alueeksi.

Sekä uskonnon että elämäntapojen tiedon opetuksessa katsotaan keskeiseksi identiteetin ja maailmankatsomuksen tai elämäntapojen rakentaminen. Elämäntapojen tiedossa itsetuntemus ja kulttuuri-identiteetti muodostavat oman tavoitealueensa. Historian opetuksessa päämääränä on, että oppilas ymmärtäisi eri kulttuurien olevan historiallisen kehityksen tulosta. Taide- ja taitoaineiden ingressiteksteissä, tavoitekuvauksissa ja keskeisissä sisällöissä kulttuuri, kulttuuri-identiteetin kehittäminen ja kulttuuriperinnön ymmärtäminen ovat keskeisessä asemassa.

Aihekokonaisuuden aseman kehittyminen ja siinä tapahtuneet muutokset

Aihekokonaisuuksia tai niitä vastaavia tavoitekuvauksia on tehty opetussuunnitelma-asiakirjoissa ainakin 1970-luvulta lähtien. Ne ovat oman aikakautensa yhteiskunnallisesti merkittäviä kasvatus- ja koulutushaasteita ja samalla päätöksentekijän arvokannanottoja.

Vuoden 1970 peruskoulun opetussuunnitelmakomitean mietinnön ensimmäisessä osassa todettiin, että tavoitteita määriteltäessä joudutaan ottamaan kantaa keskeisiin arvostusongelmiin. Yhden arvostusongelman katsottiin koskevan oppilaan ja yhteiskunnan välistä suhdetta: oppilaan ei tulisi olla vaikutuksen kohde vaan toiminnan subjekti. Toiseksi ongelmaksi määriteltiin se, millä tavoin opetuksessa painotetaan toisaalta traditionaaliseen kulttuuriin perehtymistä ja toisaalta sen edelleen kehittämistä. Tavoitteiden katsottiin olevan johdettavissa toisaalta yksilön suhteesta laajasti käsitettyyn kulttuuriympäristöön ja toisaalta ihmisen biologisista elämäntarpeista. Kulttuuriympäristö käsittää tieteiden ja taiteiden lisäksi työelämän ja erilaiset yhteiskunnalliset toiminnot. Asiakirjan mukaan yhteisöelämän kasvavat vaatimukset, elinkeinoelämä ja kulttuuri eivät voi yksin hallita koulun tavoiteasettelua, vaan sosiaalisten ja kulttuuritavoitteiden saavuttaminen perustuu oppilaiden kasvun ja kehityksen biologisten elämänehtojen ja tarpeiden huomioimiseen.

Vuoden 1985 opetussuunnitelman perusteissa käsiteltävät aihekokonaisuudet ilmaistiin eräiden oppiaineiden perusteteksteissä. Niin kulttuuri kuin kansainvälisyys nousevat aikaisempaa näkyvämmiin esiin peruskoulun opetus- ja kasvatusyön tavoitteissa, jotka ovat kaikkea koulun toimintaa ohjaavia toimintaperiaatteita.

Tavoitealueessa *Kansallinen kulttuuri ja kansalliset arvot* tuotiin esiin kansallisen identiteetin vaaliminen ja vahvistaminen. Omaleimaisen kansallisen kulttuurin vaalimisen ei kuitenkaan katsottu olevan ristiriidassa kansainvälisen yhteistyön ja maailmanlaajuisen ajattelutavan kanssa. Kansallisen arvostamisen todettiin olevan kansainvälisyyden edellytys. Tavoitealue *Kansainvälisen yhteistyö ja rauha* perustui Unescon vuoden 1974 suositukseen, joka koski kasvatusta kansainväliseen ymmärtämykseen, yhteistyöhön ja rauhaan sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamiseen. Kouluhallitus julkaisi vuonna 1980-luvulla kansainvälisyyskasvatusta koskevan oppaan. Samaan aikaan Suomessa toimintansa aloittaneen Unesco-kouluverkoston tehtävänä on ollut toimia kansainvälisyyskasvatuksen ja aktiivisen kansainvälisen vuorovaikutuksen edelläkävijänä.

Vuoden 1994 perusteissa opetussuunnitelmauudistuksen tarvetta perusteltiin muutoksilla, jotka liittyivät yhteiskuntaan, arvoperustaan, opetussuunnitelmateoriaan sekä oppimis- ja tiedonkäsitteeseen. Perusteet sisälsivät evästyksiä sille, joka halusi tulkita kulttuuri-identiteettiä ja kansainvälisyyteen liittyvän opetuksen lähtökohtia. Perusteiden arvoperustan todettiin nousevan keskeisiltä osin Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuksien yleismaailmallisesta julistuksesta eli lähtökohtaisesti globaalista sitoumuksesta. Arvoperustan muutosta käsittelevässä tekstissä todettiin, että ”kansallisen kulttuuriperinteen vaaliminen ja kansainvälisyyteen liittyvä monikulttuurisuus merkitsevät uudenlaista identiteetin selkeyttämistä”.

Tavoitekokonaisuus *Kulttuuri-identiteetti, monikulttuurisuus ja kansainvälistyminen* mainittiin yhtenä neljästä keskeisestä arvoperustaan liittyvästä kysymyksestä. Se oli sekä nimeltään että sisällöltään yksityiskohtaisempi kuin nyt voimassa olevien perusteiden aihekokonaisuus. Siinä on vahva monikielisyyden painotus toisin kuin nykyisessä ja se viittaa konkreettisemmin nimensä mukaisesti ”kansainvälistymiseen” muistuttaen maahanmuutosta, toimintaympäristöjen yleisestä kansainvälistymisestä ja Euroopan yhdistymisestä. Voisi sanoa että 1994 oltiin keskellä muutosta – oliko tilanne vakiintuneempi 2004? Merkillepantavaa on, että edellisen opetussuunnitelmavaiheen tavoitealueet *Kansallinen kulttuuri ja kansalliset arvot* ja *Kansainvälisen yhteistyö ja rauha* on pääpiirteissään yhdistetty toisiinsa.

Varsinaisia aihekokonaisuuksia vuoden 1994 perusteissa on yhdeksän. Niihin sisältyy myös Kansainvälisyyskasvatus, mutta ei erikseen esimerkiksi kulttuurikasvatusta tai kansallista kulttuuria. Kansainvälisyyskasvatuksen lyhyt kuvaus jatkaa arvoperusteiden dynaamista otetta: siinä ajatellaan tuettavan oppilasta saamaan valmiuksia esimerkiksi maailmankansalaisuuteen, kansainvälisen kehityksen seuraamiseen ja arviointiin sekä omakohtaiseen vaikuttamiseen ja osallistumiseen. Muista aihekokonaisuuksista löytyy suora kansainvälisyyshuomio vain Yrittäjyyskasvatuksesta, jonka todetaan antavan oppilaille kuvan kansainvälistyvän työelämän vaikutuksista työtekijöille ja Suomen talouselämälle. Viestinnässä todetaan vieraiden kielten tuovan viestinnän sisältöihin kulttuurien kohtaamisen. Identiteettipohdiskelua on varsin vähän, huomio on kohti toimintaympäristöä.

Suomi oli liikkeessä, lähdössä Euroopan unioniin ja luomassa edellytyksiä menestyä kansainvälisessä yhteistyössä.

Opetussuunnitelmaseurannan ja oppimistulosten arvioinnin tuottama tieto

Opetussuunnitelmaseurannassa aihekokonaisuuksia on yleensä tarkasteltu yhtenä kokonaisuutena. Yksittäisen aihekokonaisuuden tilanteesta se ei siis tuota tietoa. Aihekokonaisuuksia koskeva oppimistulosten arviointi on tekeillä.

Kansainvälisiä näkökulmia

Kansainvälisyyskasvatuksesta globaalikasvatukseen

Peruskoulu-uudistuksen keskeiseksi arvolähtökohdaksi otettiin YK:n vuoden 1948 Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. Suomi oli kansainvälisessä toiminnassaan 1970- ja 1980-luvuilla hyvin YK-orientoitunut. Tästä kertoo myös se, että Suomi oli aktiivisesti mukana valmistelemaan Unescon kansainvälisyyskasvatussuosituksia (1974). Vuoden 1985 opetussuunnitelman perusteasiakirja referoi suositusta suhteellisen yksityiskohtaisesti kansainvälisyyskasvatuksena. Vuoden 1995 opetussuunnitelman perusteisiin heijastuu lisäksi erityisesti Euroopan neuvoston korostama demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus. Unesco uudisti suosituksensa vuonna 1999.

Kansainvälisyyskasvatuksen tai sitä läheisesti vastaavan aihekokonaisuuden sisällölliset painotukset ovat vaihdelleet kansainvälisen tilanteen mukaan. Näitä painotuksia ovat olleet ja osittain edelleen ovat rauhankasvatus, kehitysmaaopetus, kulttuurien tuntemus ja ihmisoikeusopetus ja ympäristökasvatus, myöhemmin kestävän kehityksen edistäminen. Euroopan unioniin liittyminen toi eurooppalaisen ulottuvuuden vaihto-ohjelmiseen.

Uusimpana aaltona on keskustelu globaalikasvatuksesta tai maailmankansalaisuudesta. Tästä esimerkkinä voidaan mainita Maastrichtin kansainvälisyyskasvatussuositus vuodelta 2002, opetusministeriön Global Education 2010 -ohjelma ja Globaalivastuu -hanke sekä valmisteilla oleva Euroopan neuvoston asiaa koskeva suositus¹. Perusajatuksena on, että globalisoituminen koskettaa kaikkia elämänalueita. Oppijan on tärkeää ymmärtää maapalloistumista ja sen vaikutuksia sekä osata osaltaan tehdä arvoperusteisia, vastuullisia valintoja kansalaisena ja kuluttajana sekä omilla koulutus- ja uravalinnoissaan. GENE eli Global Education Network on sitoutunut Maastrichtin suositukseen.

Elinikäisen oppimisen eurooppalaisen avaintaidot

Euroopan unioni on vuonna 2006 antanut elinikäisen oppimisen avaintaitoja koskevan eurooppalaisen viitekehysten.² Sen taustalla on ajatus, että globalisaatio asettaa Euroopan unionille uusia haasteita ja että kansalainen tarvitsee siksi useita avaintaitoja. Viitekehys sisältää kahdeksan avaintaitoa. Useassa avaintaidossa on samoja elementtejä kuin suomalaisessa opetussuunnitelman perusteissa määrittelyssä *Kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys* -aihekokonaisuudessa. Esimerkiksi avaintaidon *Viestintä vierailta kielillä* yhteydessä todetaan, että ”vierailta kielillä viestintä edellyttää myös sovittelutaitoja ja kulttuurienvälistä ymmärtämystä”. Tässä yhteydessä puhutaan myös myönteisestä asenteesta, johon kuuluu ”kulttuurien moninaisuuden arvostaminen sekä kiinnostus ja uteliaisuus kieliä ja kulttuurienvälistä kommunikaatiota kohtaan”.

Avaintaito *Kulttuurien tuntemus ja ilmaisutaidot* määritellään ymmärrykseksi siitä, mikä merkitys on ajatusten, kokemusten ja tunteiden luovalla ilmaisemisella. Ilmaisuvälineitä ovat taiteen eri lajit, kuten musiikki, esittävät taiteet, kirjallisuus ja kuvataide. Kulttuurintuntemuksella tarkoitetaan tämän avaintaidon kohdalla tietoa paikallisesta, kansallisesta ja eurooppalaisesta kulttuuriperinnöstä ja niiden merkityksestä maailmassa. Olennaiseksi katsotaan myös käsitys siitä, että Eurooppa ja koko maailma ovat kulttuurisesti ja kielellisesti monimuotoisia. Kansalaisten tulisi ymmärtää, miksi tämä monimuotoisuus tulee säilyttää. Sen lisäksi heidän tulisi ymmärtää esteettisten tekijöiden merkitys jokapäiväisessä elämässä. Tämän avaintaidon kohdalla korostetaan kulttuuri-ilmaisun

Opetushallitus

Hakaniemenranta 6, PL 380, 00531 Helsinki, puhelin 040 348 7555, faksi 040 348 7865, etunimi.sukunimi@oph.fi, www.oph.fi

Utbildningsstyrelsen

Hagnäskajen 6, PB 380, 00531 Helsingfors, telefon 040 348 7555, fax 040 348 7865, förnamn.efternamn@oph.fi, www.oph.fi

merkitystä, kun kehitetään luovia taitoja. Jos kansalaisella on selkeä käsitys omasta kulttuurista ja identiteetistään, hänen on mahdollista kunnioittaa kulttuuri-ilmaisun monimuotoisuutta.

Miten koulujen kansainvälinen toiminta kytkeytyy aihekokonaisuuteen?

Koulujen kansainvälinen toiminta on lisääntynyt voimakkaasti 1990-luvun alkupuolelta Suomen liityttyä Euroopan unioniin. Toiminta on myös yhä monimuotoisempaa muun muassa kehittyvän tieto- ja viestintäteknologian ansiosta. Kansainvälisyyteen liittyy paljon myönteisiä mielikuvia ja oppimisen elämyksiä. Monet koulut vetoavatkin siihen imagotekijänä. Kansainvälinen toiminta on kuitenkin rehtorien ja opettajien kokemuksen mukaan usein irrallaan koulun varsinaisesta toiminnasta ja jää helposti muutaman asialle vihkiytyneen opettajan ja erillisrahoituksen varaan³. Mistä voisi olla kysymys?

Kansainvälisyyden käsitettä ei avata opetussuunnitelman perusteissa, vaikka sille on tavallaan oma aihekokonaisuuskin. Sen kytkös aihekokonaisuuden pääteemaan kulttuuri-identiteettiin ja sivuteemaan monikulttuurisuuteen jää epäselväksi. Aihekokonaisuudessa kansainvälisyyden voi tulkita käsittävän vielä Euroopan, mutta ei globaalia ulottuvuutta. Kansainvälisyyskasvatus pitkiä perinteineen kuuluisi aihekokonaisuuden piiriin, mutta jää maininnasta. Kansainvälisyyden kokonaisuus ei hahmotu opetussuunnitelman perusteiden muissakaan osissa. Näin kansainvälinen toiminta jää koulujen arjessa vaille keskeisiä opetussuunnitelman perusteista johdettavia suuntaviittoja.

Koulujen kansainväliseen toimintaan on ollut käytettävissä poikkeuksellisen runsaasti kansallisia ja muita kehittämisvaroja, merkittävimmin Euroopan unionin ja Pohjoismaiden ministerineuvoston koulutusohjelmien puitteissa. Kansallinen tuki on sidoksissa kulloiseenkin Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan. Se, millaista toimintaa erillisrahoituksella tuetaan, vaikuttaa siihen, miten kansainvälisyys tulkitaan kouluissa. Tukien taustalla vaikuttavista poliittisista linjauksista olisi syytä olla tietoisempi sekä opetussuunnitelman perusteita laadittaessa että esimerkiksi koulun johdon tasolla.

Koulujen kansainvälinen toiminta on yhä monimuotoisempaa. Se voi olla koulun omassa piirissä toteutuvaa kotikansainvälisyyttä, jota ovat monikulttuurisuuteen tutustuminen, kieli- ja kulttuurikasvatus sekä virtuaalinen yhteistyö. Se voi olla kansallista kansainvälisyyttä, jolloin omaksutaan ja levitetään kansainvälisen oppimisen innovaatioita ja parhaita malleja Suomessa. Se käsittää edelleen myös ulkomaan matkoja, henkilövaihtoja ja yhteistyöhankkeita. Se kulkee rinnan ja sisäkkäin globaalikasvatuksen kanssa.

Kansainvälisyys-/globaalikasvatuksesta on käytettävissä opetusministeriön julkaisema ohjelma vuodelta 2006⁴. Opetushallitus ja CIMO ovat laatineet yhteistyössä esitteitä, joilla on pyritty selkiyttämään kansainvälisen toiminnan asemaa yleissivistävien koulujen työssä⁵.

Johtopäätöksiä yhteiskunnallisen keskustelun valossa

Nykyisen *Kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys* -aihekokonaisuuden otsikossa olevan kulttuuri-identiteetin käsitteen voi katsoa viittaavan kulturalistiseen ihmiskäsitykseen. Sen mukaan ihmisestä tulee ihminen vasta siinä kulttuurisessa ympäristössä, jossa hän elää.⁶ Ihminen oppii omassa kulttuurissaan ja kielellisessä yhteisössään ennen kaikkea kielen, jonka avulla hän jäsentää ajatus- ja kokemusmaailmaansa.⁷ Identiteetti muokkaantuu jatkuvasti sen mukaan, miten ihminen tuotetaan tai esitetään erilaisissa kulttuurisissa järjestelmissä.⁸ Nykyisessä aihekokonaisuudessa ihmisen suhde kulttuuriin ja myös hänen identiteettinsä nähdään kuitenkin melko muuttumattomina. Esimerkiksi suomalaisen ja eurooppalaisen kulttuuri-identiteetin olemuksen ymmärtämisen sijaan tavoitteeksi tulisikin ehkä tulevaisuudessa asettaa, että oppilasta tuetaan hänen oman kulttuuri-identiteettinsä kypsyämisessä ja että hän ymmärtäisi identiteettien moninaisuutta, muuntumista ja kerroksellisuutta.

Aihekokonaisuuksia pohdittaessa on kuitenkin hyvä huomata myös se, että sosiaalistumismalleiksi tarjoutuvien identiteettien moninaisuus vaatii vastapainokseen yksilöä eheyttäviä tekijöitä. Tunnetun brittisiologin Anthony Giddensin mukaan nyky-yhteiskunnassa on uhkana yksilön jääminen itsensä varaan, jos yhteiskunnalliset ja kulttuuriset traditiot heikkenevät. Yksilö joutuu tekemään valintoja ja rakentamaan identiteettiään pala palalta, mediatapahtumasta seuraavaan. Kulttuuriperinnön vaaliminen ja kehittäminen on kasvatuksessa tärkeää, sillä omien juurien, aikaisempien sukupolvien elämäntapojen ja arvojen tunteminen on eheyttävää ja luottamusta tulevaisuuteen rakentavaa. Kulttuuri-ilmaisulla ja luovilla taidoilla on tässä oma tehtävänsä.

Myös oppilaan toimijuus on pidettävä kirkkaana mielessä. Oppijalla tulisi olla aktiivinen rooli niin opiskelussa kuin muussa koulutyössä. Se säilyttäisi oppijan kyvyn olla aktiivinen toimija vaikkapa vuorovaikutuksen luomisessa kulttuuritaustaltaan erilaisten oppilaiden kanssa yhteiseksi koetun globaalin päämäärän puolesta. Tämä nostaa esiin verkostoitumisen voiman opiskelussa, tiedon kartuttamisessa ja vaikuttamisessa.

Myös käsitys oppimisesta on muuttunut yhä dynaamisemmaksi. Tiedot rakentuvat ja valmiudet syntyvät ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja sosiaalisiin käytäntöihin osallistumalla. Siksi tulisi ymmärtää, että oppiminen on ennen kaikkea kykyä hankkia kokemuksia erilaisissa ympäristöissä, joissa uudetkin fyysiset ja älylliset välineet voi oppia tuntemaan ja joissa näitä välineitä voi oppia käyttämään.⁹ Näin nähtynä kaikki oppiminen on kulttuurista ja oppiaineiden opiskelussa on kyse erilaisten kulttuuristen välineiden käytön oppimisesta. On kuitenkin huomattava, että lapsen perinteiset toimintaympäristöt ovat laajentuneet käsittämään kodin ja koulun lisäksi muun muassa digitaaliset verkkomediat, mikä tuo lasten elämysmaailmaan myös sinne kuulumattomia asioita. Tulisiko tämän seikan näkyä opetussuunnitelman perusteissa, kun tulevaisuudessa pohditaan kulttuuri-identiteetin olemusta ja kansainvälistymisen tavoitteita?

Monikulttuurisuutta sivutaan nykyisessä aihekokonaisuuden kuvauksessa marginaalisesti. Lisääntyvä osa oppilaista on maahanmuuttajataustaisia. Monikulttuurisuus on koulujen arkea erityisesti kaupungeissa. Lisäksi yhä useampi perusopetuksen suorittanut tulee asumaan ja tekemään ainakin osittain työtä ulkomailla. Monikulttuurisissa yhteisöissä tarvitaan suvaitsevaisuutta ja rohkeutta kohdata kieli- ja kulttuuritaustaltaan erilainen ihminen. Monikulttuurisuuden *ymmärtämisestä* edetään interkulttuurisuuteen, kulttuurien väliseen *yhteistoimintaan* ja toinen toisiltaan oppimiseen. Samalla voimaannutetaan moniyhteisöllisyydestä, kun pienimmässäkin koulussa ollaan jäsenenä useissa eri yhteisöissä ja kulttuureissa.¹⁰

Kielillä on tulevaisuudessakin keskeinen tehtävä identiteetin kehityksen ja erilaisten kulttuurien säilymisen kannalta. Aihekokonaisuuteen on syytä uudelleen kirjata jotain siitä keskeisestä roolista, joka kielillä on kulttuuri-identiteetin, kulttuurien välisen vuorovaikutuksen ja kansainvälisen yhteistyön opettamisessa ja oppimisessa. Kielikasvatus¹¹ on työkalu, jota koulun koko henkilökunnan tulisi tuntea ja käyttää.

Kansainvälisyyskasvatuksesta on siirrytty globaalikasvatukseen. Enää ei riitä, että tarkastelemme asioita kansojen välisinä ilmiöinä ja opimme kommunikoimaan eri maiden kansalaisten kanssa. Nyt on tärkeää ymmärtää globalisoitumista ja sen seurausvaikutuksia, myös koko planeetan laajuisina ilmiöinä. Talous maapalloistuu, maailmanpolitiikan keskiöön nousee uusia asioita, kulttuurit sekoittuvat ja yhdenmukaistuvat. Teknologian kehityksen myötä tiedon, ihmisten, tavaroiden ja pääomien liikkuvuus lisääntyy. Ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuuden väheneminen ovat kaikkien todellisuutta. Asialista on pitkä ja se koskettaa myös jokaisen lapsen todellisuutta – kulttuurin uudistaminen oppimisen keinoin on tärkeä osa muutosvoimaa.

Tiivistys

- 1) Kulttuuri-identiteetti sekä sitä muokkaavat kokemukset ja kulttuuriset kehitysjännitteet ml. kansainvälistyminen, monikulttuuristuminen ja globalistuminen tulee ymmärtää dynaamisina.
- 2) Identiteettivaihtoehtojen moninaisuus edellyttää oppijan kokemuksia eheyttävää ja yhteisöllisyyttä lujittavaa toimintaa. Yhteiselle kulttuuriperinnölle rakennetaan 2000-luvunkin tulevaisuus.

Opetushallitus

Hakaniemenranta 6, PL 380, 00531 Helsinki, puhelin 040 348 7555, faksi 040 348 7865, etunimi.sukunimi@oph.fi, www.oph.fi

Utbildningsstyrelsen

Hagnäskajen 6, PB 380, 00531 Helsingfors, telefon 040 348 7555, fax 040 348 7865, förnamn.efternamn@oph.fi, www.oph.fi

- 3) Aihekokonaisuuden tulee vahvistaa oppijan kykyä olla aktiivinen ja rakentava toimija eri yhteisöissä. Verkostoitumisen voima opiskelussa, tiedon kartuttamisessa ja vaikuttamisessa muistettakoon.
- 4) Toimintaympäristöjen ennakoitavissa olevat muutokset sekä yllätykselliset riskit tulee ottaa huomioon tavoitteita pohdittaessa.
- 5) Opiskelu-, työ- ja vapaa-ajan yhteisöt monikulttuuristuvat. Kouluissa siirrytään interkulttuurisuuteen eli kulttuurien väliseen yhteistoimintaan ja toinen toisiltaan oppimiseen.
- 6) Kansainvälisyyden käsite vaatii selkiyttämistä. Tarvitaan suuntaviivat siihen, miten kansainvälinen toiminta eri muodoissaan palvelee perusopetuksen yleisten tavoitteiden toteutumista.
- 7) Globaalikasvatus, maailmankansalainen etiikka ja toimintataidot on integroitava perusopetukseen.
- 8) Kielikasvatus liittyy keskeisesti kulttuuri-identiteetin, kansainvälisyyden ja monikulttuurisuuden tematiikkaan.
- 9) Aihekokonaisuudet olisi järkevää nimetä kompetenssijattelun ja toimintaympäristön muutosanalyyysin pohjalta ottaen huomioon ilmiökeskeisyys.

¹ Education for global interdependence and solidarity – building a global citizenship based on human rights and responsibilities. ks. http://www.coe.int/t/dg4/nscentre/default_EN.asp

² EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON SUOSITUS elinikäisen oppimisen avaintaidoista. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:fi:PDF>

³ Korkala, S. 2009. Teemaviikoista kehittämishankkeisiin. Selvitys koulujen kansainvälisestä toiminnasta. www.cimo.fi/dman/Document.phx?documentId=wq25109162812614&cmd=download

⁴ Opetusministeriö 2006. Kansainvälisyyskasvatus 2010. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2006/kansainvalisyyskasvatus_2010_ehdotus_kansalliseksi_k

⁵ Opetushallitus ja CIMO. 2009. Kansainvälisyys - Juhlapuheista koulun arkeen. Tietoa kuntapäätäjille ja rehtoreille. www.cimo.fi/dman/Document.phx/~public/LifelongLearning/Comenius/tiedotus/kansainvalisyys_juhlapuheista_arkeen.pdf ja

Opetushallitus ja CIMO. 2008. Osaanko, uskallanko? Totta kai! Opas koulujen kansainvälistymiseen. Kts. www.cimo.fi/dman/Document.phx/~public/Julkaisut+ja+tilastot/Esitteet+suomenkieliset/osaanko_uskallanko.pdf

⁶ Kannisto, H. 1994. Ihminen ja normatiivinen järjestys: ehdotus filosofisten ihmiskäsitysten typologiaksi. Teoksessa T. Laine, (toim.) Ihmisen mallit. Jyväskylän yliopisto. Filosofian laitos 62. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 10–29.

⁸ Hall, S. 1999. Identiteetti. Suom. M. Lehtonen & J. Herkman. Tampere: Vastapaino.

⁹ Säljö, Roger. 2004. Oppimiskäytännöt. Sosiokulttuurinen näkökulma. Helsinki: WSOY.
Bruner, Jerome. 1996. The Culture of Education. Cambridge, MA: Harvard University Press.
ks. myös Berger, Peter. L. & Luckmann, Thomas. 2003/1966. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Helsinki: Gaudeamus.

¹⁰ Kouluyhteisöjen monikulttuurisuustaitojen kehittämisohjelma yleissivistävässä koulutuksessa. <http://www.edu.fi/SubPage.asp?path=498;526;72045>

¹¹ Kielikasvatuksesta (plurilingualism, multilingualism) kts. esim. Euroopan neuvoston nykykielten keskuksen sivua <http://www.ecml.at/help/detail.asp?i=162>